

Derleyen

Lea Fournier

Mayıs 2021

Özet Rehber

ULUSLARARASI SINIRLARDA MÜLTECİ HAKLARI

HERKES İÇİN REHBER İLKELER

Uluslararası
Mülteci
Hakları Derneği
INTERNATIONAL REFUGEE RIGHTS ASSOCIATION

Uluslararası Sınırlarda Mülteci Hakları

Herkes İçin Rehber İlkeler

Özet Rehber

Anahtar Kelimeler: *Birleşmiş Milletler, Mülteci Hakları,*

Uluslararası Sınırlar

Mayıs 2021

Hazırlayan

Leo Fournier

Genel Yayın Yönetmeni

Süleyman Kurt

Editör

Selim Vatandaş

Son Okuma

Rabia Reyyan Kara

Referans için: Fournier, Lea. "Uluslararası Sınırlarda Mülteci Hakları: Herkes İçin Bir Rehber", *Uluslararası Mülteci Hakları Derneği*, BM Özet Rehberi, Mayıs 2021.

Bu özet rehber Birleşmiş Milletler'in "Recommended Principles and Guidelines on Human Rights at International Borders" başlık raporundan kısaltılarak derlenmiştir.

©Uluslararası Mülteci Hakları Derneği 2021

Bu yayının bütün hakları mahfuzdur. Sadece kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

MEF Medya ve İletişim

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Furkan Kocagöz

Ali Kuşçu Mah. Fatih Türbesi Sokak No: 31 Daire: 2, Fatih / İstanbul

Tel: +90(212) 531 20 25 • Fax: +90(212) 531 20 26 • E-posta: info@umhd.org.tr

Uluslararası sınırlar, göçmenlerin birçoğunun karşılaştıkları zor koşullar nedeniyle hayatlarını kaybedebilecekleri tehlikelerle doludur. Bu sınırlar aynı zamanda mülteci haklarının ihlal edilebileceği bir yerlerdir. Bu nedenle bu kılavuz, mültecinin ırk, dil ya da dinine bakılmaksızın insan haklarına saygı göstermenin önemine değinmektedir. Bu kılavuzun amacı, uluslararası sınırların yönetişimine ilişkin kamuoyunu ve karar alıcıları normatif [olması gereken] kılavuz ilkeler konusunda bilgilendirmek ve onları gelecek sınavlara hazırlamaktır. Bu kılavuz ile sadece devletler değil aynı zamanda uluslararası kuruluşlar, sivil toplum ve sınır yönetişiyle ilgilenen aktörler de hedeflenmektedir.

Bu kılavuz, insan haklarının önceliği, ayrımcılık yapmama ve yardım ve zarardan korunma olmak üzere üç ana ilke etrafında oluşturulmuştur. Bu kılavuzda ele alınan on tavsiye, bu üç ilkenin her birini yerine getirmenin bir yolu olarak sunulmuştur.

Birinci ilke | İnsan Haklarının Önceliği: Devletler, insan haklarının uluslararası sınırlarda göç yönetiminin merkezinde olmasını sağlamakla birlikte insan haklarına saygı duymalı, teşvik etmeli ve yerine getirmelidirler.

İkinci ilke | Ayrımcılık Yapmama: Ay-

rımcılığa karşı olmak tüm sınır yönetişi önlemlerinin merkezinde yer alır. Irk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer görüşler, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, milliyet, göç durumu, yaş, engellilik, vatansızlık, medeni durum ve aile durumu, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği, sağlık durumu ve ekonomik ve sosyal durum bir ayrımcılık gerekçesi olmamalıdır. Devletler uluslararası sınırlarda ayrımcılığı ele almalı ve bununla mücadele etmelidir.

Üçüncü ilke | Yardım Etme ve Zarardan

Koruma: Bu ilkeye dayanarak, devletler, ayrımcılık yapmadan uluslararası sınırlarda göçmenleri korumalı ve onlara yardım etmelidirler. Geri gönderme ilkesine, keyfi ve toplu sınır dışı etme yasağına karşı uygun önlemleri almalıdırlar. İnsan hakları ihlallerine uğrayan mülteciler için yeterli, etkili ve hızlı tazmin edilebilecek bilgilere erişim sağlamalıdırlar.

Mülteci Hakları İçin Rehber

İlk Rehberimiz

İnsan Haklarının Korunması ve Pekiştirilmesi İçin Neler Yapabiliriz?

“Devletler ve sivil toplum örgütleri aşağıdakileri göz önünde bulundurmalıdır.”

- Medyaya yabancı düşmanı ve mültecilerle ilgili yanlış mesaj veren söylem-

lerden kaçınması için destek verilmeli.

- Göçmenleri uluslararası sınırlarda yabancı düşmanlığından korumak amacıyla farkındalığı artırmak için programlar uygulanmalı.

- Göçe atıfta bulunmak için kullanılan terminolojinin uluslararası insan hakları hukuku standartlarıyla uyumlu olmasına hassasiyet gösterilmeli.

- Farkındalık yaratmak için bilgilendirme kampanyaları düzenlenmeli.

- İlgili aktörlerle istişarelerde bulunulmalı ve sınır yönetişiminin insan haklarına etkisini anlamak için göçmenlerin deneyimleri ortaya konulmalı.

- İnsan haklarının bağımsız olarak izlenmesini teşvik etmeli ve diğer ilgili aktörlerle iş birliği yoluyla sistematik raporlama mekanizmaları oluşturmalı veya güçlendirilmeli.

- Yerel mevzuat uluslararası insan hakları hukuku ile uyumlu hale getirilmeli.

- Mevzuattaki ayrımcılık yapmama hükümleri tüm uluslararası sınır yönetim önlemlerine uygulanmalı.

- İnsan haklarına saygı gösterilmesi, korunması ve yerine getirilmesinden emin olmak adına gerekli mevzuatlar kabul edilmeli veya değiştirilmeli.

- Düzensiz göç girişinin veya düzensiz göç nedeniyle kalmanın cezai bir suç olarak görülmemesini sağlamak için mevzuatlar kabul edilmeli veya değiştirilmeli.

- Uluslararası sınırlarda göçmenlere karşı işlenen suçlar için şeffaf, etkili ve orantılı idari ve hukuki cezalar için yasal hükümler uygulanmalı.

- Sınır görevlileri tarafından kullanılan yetkilerin tanımlanması ve uluslararası insan hakları hukukuna tabi olmasını sağlamak için mevzuatlar kabul edilmeli veya değiştirilmeli.

- Uluslararası sınırlarda insan hakları ihlalleri, şiddet ve suç mağdurlarının adalete erişimini sağlamak için etkili ve bağımsız yasal mekanizmalar benimsenmeli.

Üçüncü Rehberimiz

İnsan Haklarına Riayette Yeterlilik İçin Ne Yapabiliriz?

"Devletler ve sivil toplum örgütleri aşağıdakileri göz önünde bulundurmalıdır."

- Sınır yönetişimini güçlendirmek için yeterli maddi, teknik ve diğer kaynaklar tahsis edilmelidir.

İkinci Rehberimiz

Mülteciler İçin Yasal ve Siyasi Çerçeveni Nasıl Oluşturabiliriz?

"Devletler ve sivil toplum örgütleri aşağıdakileri göz önünde bulundurmalıdır."

- Uluslararası sınırlar yeterli sayıda uygun niteliklere sahip personel ile donatılmalı.

- Sınır görevlilerine uluslararası insan hakları hukuku konusunda eğitim verilmesi.

- Uluslararası sınırlarda risk altında olabilecek göçmenleri tespit etmek ve desteklemek için sınır görevlilerine eğitim verilmeli.

- İnsan hakları eğitimlerinin sınır görevlilerinin üzerindeki etkisi düzenli olarak değerlendirilmeli.

- Uluslararası insan haklarına uygun olarak sınır görevlileri için davranış kuralları geliştirilmeli ve kabul edilmeli.

- Sınır görevlilerinin insan hakları standardına aykırı davranışlarda bulunduğu takdirde başvurulabilecek şikayet mekanizmaları bulundurulmalı.

- Sınır gözetleme teknolojisinin kullanımı insan hakları normlarına uygun olarak kullanıldığından emin olunması için denetlenmeli.

Dördüncü Rehberimiz

Kurtarma ve Müdahalede İnsan Haklarına Saygı Nasıl Sağlanır?

"Devletler ve sivil toplum örgütleri aşağıdaki-leri göz önünde bulundurmalıdır."

- Göçmenleri kurtarmak için prosedürler uluslararası insan hakları ve mülteci hukuku yükümlülükleri ile uyumlu olması adına değiştirilmeli ve gözden geçirilmeli.

- Tehlikede olan göçmenlerin yardım için sinyal göndermesi adına tehlikeli göç yolları boyunca kurtarma işaret-

leri sağlanmalı.

- Kurtarmayı gerçekleştiren sorumlu sınır görevlileri eğitilebilmeli ve kurtarılan tüm kişilerin güvenliği sağlanmalı.

- Özel gemi kaptanları zor durumdaki göçmenleri kurtarmaya ve kurtarılan kişileri en yakın güvenli yerde indirmelerine teşvik edilmeli.

- Tüm uluslararası sınırlarda yeterli ve etkili kurtarma hizmetleri oluşturulmalı.

- Sınır görevlilerine geri gönderme ve dolaylı geri gönderme ilkeleri konusunda eğitim verilmeli.

- Kurtarılan veya yakalanan tüm göçmenlere haklarıyla ilgili anladıkları bir dilde bilgiler sağlanmalı.

- Uluslararası sınırlarda insan haklarını tehlikeye atabilecek kurtarma ve önleme iş birliği anlaşmaları askıya alınmalı.

- Kurtarma ve durdurma operasyonları sırasında meydana gelen insan hakları ihlallerinden sınır görevlileri sorumlu tutulmalı.

Beşinci Rehberimiz

Acil Yardım Bağlamında İnsan Haklarına Saygı Nasıl Sağlanır?

"Devletler ve sivil toplum örgütleri aşağıdaki-leri göz önünde bulundurmalıdır."

- Gerektiğinde anında yardım sağlanmalı.

- Öncelikli olarak bireysel sağlık ve tıbbi taramalar sağlanmalı.

Uluslararası insan haklarına uygun olarak sınır görevlileri için davranış kurallarının geliştirilmesi ve kabul edilmesi gerekiyor.

- Tüm göçmenlere gerekli yardımı sağlamak için kabul süreçleri oluşturulmalı.
- Ulusal koruma kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içerisinde çalışılmalı.
- Konsolos personeli uluslararası sınırlarda vatandaşlarına yardım sağlayabilmeli.
- Geçici barınmanın kesinlikle gerekenden daha uzun sürmemesi sağlanmalı.
- Tüm geçici kabul tesislerinin uluslararası insan hakları standartlarına uygun olması sağlanmalı.
- Geçici kabul tesislerindeki personel özenle seçilmeli ve uygun insan hakları eğitimi almalı.
- Kabul koşulları ve düzenlemeleri, yardım ve kabul süreçleri sırasında insan hakları ihlallerinin soruşturulması ve kovuşturulmasında diğer aktörlerle iş birliği yapılmalı.

Altıncı Rehberimiz

Tarama ve Mülakat Sürecinde İnsan Haklarına Riayet Nasıl Sağlanır?

"Devletler ve sivil toplum örgütleri aşağıdaki-leri göz önünde bulundurmalıdır."

- Her bireyin durumu ve giriş nedenleri belirlenmeli ve olası risk altında olan göçmenler tanımlanıp uygun şekilde yönlendirilmeli.
- Gizlilik hakkını korumak için tarama süreçleri değerlendirilmeli ve değiştirilmeli.
- Veri toplanmasının yasal, doğru ve güvenli olması sağlanmalı.

- Ayrımcı gerekçelerle getirilen her türlü giriş kısıtlaması kaldırılmalı.
- Sağlık taramaları insan hakları standartlarına uygun olmalı.
- Girişleri reddedilenlerin itiraz etme haklarını sözlü ve yazılı olarak bilgilendirmek için prosedürler geliştirilmeli ve uygulanmalı.
- İnsan hakları ve haysiyetine tam saygı göstererek mülakat prosedürleri geliştirilmeli.
- Engellilerin eşit şartlara erişebilme-leri sağlanmalı.
- Sınır yetkilileri çocuklarla yürüttüğü mülakatlarda yalnızca çocuğun kimliği hakkında bilgiler toplamakla sınırlanmalı.

Yedinci Rehberimiz

Kimlik Saptama ve Yönlendirmede Nelere Dikkat Edilmelidir?

"Devletler ve sivil toplum örgütleri aşağıdaki-leri göz önünde bulundurmalıdır."

- Özellikle risk altında olabilecek göçmenlerin tanımlanması için insan hakları uzman kadroları oluşturulmalı.

• Giriş sistemi düzenlemeleriyle sığınmacılara sığınma talep etme hakkı ile ilgili bilgilere ve adil ve etkin sığınma prosedürlerine erişme fırsatı sağlanmalı.

• Hamile ve emziren annelerin yeterli sağlık hizmetlerine erişimi sağlanmalı.

• Çocuklar derhal tanımlanmalı ve velisi olmayanlar koruma makamlarına yönlendirilmeli.

• Şiddet ve travma mağdurları uygun tıbbi ve psiko-sosyal hizmetlere sevk edilmeli.

• Göçmenleri uygun koruma ve yardım hizmetlerine yönlendirmeyen sınır makamları soruşturulmalı.

Sekizinci Rehberimiz

Gözaltı Nasıl Önlenir?

"Devletler ve sivil toplum örgütleri aşağıdaki-leri göz önünde bulundurmalıdır."

• Gözaltına almanın son çare olması için mevzuat değiştirilmeli ve insan haklarına uygun gözaltı alternatifleri öngörülmesi.

• Tutuklama olduğunda, usul güvenceleri oluşturulmalı ve güçlendirilmeli.

• Sınırsız tutuklamaya izin veren yasal hükümler kaldırılmalı.

• Çocuklar hiçbir zaman gözaltına alınmamalı.

• Gözaltı merkezlerindeki koşullar,

Mağdurların uygun tıbbi ve psiko-sosyal hizmetlere sevk edilmesi gerekiyor.

"Mahpuslara Muameleye Dair BM Asgari Standart Kuralları"na ve diğer tüm ilgili uluslararası standartlara uygun olmalı.

• Gözaltı merkezlerindeki personel özenle seçilmeli ve insan hakları eğitimi almalı.

• Aynı aileye mensup olmadıkları sürece kadın ve erkekler ayrı ayrı gözaltına alınmalı.

• Çocukların gözaltına alındığı istisnai durumlarda, zorlayıcı nedenler olmadıkça aile üyeleriyle birlikte barındırılmalı.

• Gözaltındaki göçmenler şiddet, kötü muamele veya fiziksel, zihinsel veya cinsel istismara maruz bırakılmamalı.

• Gözaltındaki göçmenlere yeterli tıbbi ve sağlık hizmetlerine koşulsuz erişim sağlanmalı.

• Gözaltındaki göçmenlere zamanında yetkin, ücretsiz ve bağımsız adli yardıma ve gerekli tercüme hizmetlerine koşulsuz erişim sağlanmalı.

Dokuzuncu Rehberimiz

Mültecilere İnsan Hakları Temelli bir Geri Göndermeyi Nasıl Mümkün Kılabiliriz?

"Devletler ve sivil toplum örgütleri aşağıdaki-leri göz önünde bulundurmalıdır."

- Devletin yargı yetkisine sahip olduğu veya etkili kontrol uyguladığı tüm alanlardan geri dönüşler yalnızca uluslararası hukuka uygun olarak gerçekleştirilmeli.

- Zorla geri dönüş yerine gönüllü geri dönüş teşvik edilmeli.

- Geri dönüş işlemleri yalnızca yetkili makamlar tarafından yapılmalı.

- Göçmenlerin, sınır dışı emirlerinin dayandığı gerekçeleri açıkça anlamaları sağlanmalı.

- Bir göçmenin ciddi insan hakları ihlalleri riski altında olacağı düşünüldüğünde sınır dışı emirlerine karşı çareler geliştirilmeli.

- Geri dönüş süreci boyunca çocuklara bir velinin eşlik etmesi sağlanmalı.

- Geri dönüş süreçleri insan serbest dolaşım hakkına uygun olarak yürütülmeli.

- Sınır yetkilileri ve göçmenler, geri gönderildikleri ülkenin evrak gerekliliklerinden haberdar olmalı.

- Geri dönüş süreçleri sırasında devletler arasındaki herhangi bir iş birliğinde tüm bilgiler gizliliğini korumalı.

- Çocukların nasıl bakılacağı belli değilse, alıcı ülkelerin sınır yetkililerine asla teslim edilmemeli.

- Göçmenin insan haklarının tehlikeye atıldığı yerde geri dönüş işlemlerine son verilmeli.

- Kullanılan herhangi bir fiziksel kısıtlama biçimi kesinlikle gerekli ve göçmenlerin onurlarına saygılı bir şekilde olmalı.

- Tıbben seyahate uygun olmadıkları sürece hiçbir göçmen sınır dışı edilmemeli.

Onuncu Rehberimiz

İş Birliği ve Koordinasyon İçerisinde Nasıl Çalışılır?

“Devletler ve sivil toplum örgütleri aşağıdaki-leri göz önünde bulundurmalıdır.”

- Tüm temel uluslararası insan hakları belgeleri imzalanmalı, onaylanmalı ve uygulanmalı.

- Sınır yönetişimi konusunda iş birliği için platformlar oluşturulmalı.

- İnsan haklarına dayalı, adil, onurlu, yasal ve kanıta dayalı sınır yönetim önlemlerini teşvik etmek için sınır ötesi iş birliği yapılmalı.

- İkili, bölgesel ve uluslararası iş birliği anlaşmalarının, kanunlarının ve politikalarının sınırlardaki göçmenlerin insan hakları üzerinde zararlı bir etkisinin olmaması sağlanmalı.

- İnsan haklarının açıkça güvence altına alınmadığı herhangi bir ikili veya bölgesel iş birliği anlaşması, düzenlenmeli veya askıya alınmalı.

- İlgili diğer aktörlerle sınır yönetim anlaşmaları veya düzenlemeleri oluşturulmalı.

- Sınır yönetişimine ilişkin veriler toplanmalı ve analizi standartlaştırılmalı.

- Tüm sınır makamlarına uygulanacak bağımsız izleme mekanizmaları geliştirilmeli ve uygulanmalı

“

Bu kılavuz, insan haklarının önceliği, ayrımcılık yapmama ve yardım ve zarardan korunma olmak üzere üç ana ilke etrafında oluşturulmuştur. Bu kılavuzda ele alınan on tavsiye, bu üç ilkenin her birini yerine getirmenin bir yolu olarak sunulmuştur.

”

ULUSLARARASI SINIRLARDA MÜLTECİ HAKLARI